

Др Душан Ј. МАРТИНОВИЋ

ДВА НЕОБЈАВЉЕНА ТЕСТАМЕНТА

1.

ЗАВЈЕШТАЈ (ТЕСТАМЕНАТ) ХАЦИ БОГДАНА ЧАЋЕНОВИЋА И СУПРУГЕ МУ ХАЦИ СТЕФЕ ЧАЋЕНОВИЋ

Подгорица, 25. XII 1930.

Знаменити Подгоричанин свога доба хаџи Богдан Чађеновић и његова супруга хаџи Стефа нијесу имали порода, па су свој иметак завјештали за школовање младежи из братства Чађеновића. Хаџи Богдан Чађеновић (Брскут 1851 – Подгорица 1932) доселио се у Подгорицу као пуки сиромах; био је терзија, познат по шивењу раскошних свечаних црногорских одијела. Уз то, издавао је кућу „на конак” пролазницима и намјерницима. Његова супруга је била узорна домаћица (умрла је три године после супруге, 1935).

Временом су марљиви супружници стекли иметак и од њега саградили једно-спратницу (од 475 квадрата) у центру Миркове вароши, на мјесто гдје се налазила Робна кућа „Беко”, па „Титекс”. Двориште њихове куће износило је 450 м². У дворишту су саградили пространу „кужину” (5 м дужине).

Богдан Чађеновић је учествовао у ратовима за ослобођење 1875/78. године и као храбар ратник добитник је низа одликовања, што се види и из његовог тестамена.

Године 1907. заједно са супругом пошао је на Христов гроб у Јерусалиму. Риједак је случај у Црној Гори да брачни пар иде на свето мјесто и добије звање хаџије. То им је повећавало друштвени рејтинг.

Иако су мукотрпно радили и зарађивали, иметак су штедјели и у хуманитарне сврхе дијелили. Њихови су бројни поклони црквена звона: цркви св. Ђорђа (два звона), манастирима Дајбабе, Морачи и Стијени пиперској, црквама у Колашину и Требаљеву, Брскуту и Пелевом Бријегу (Братоножићи).¹

Како нијесу имали порода којему би пренијели наслједство, непокретну имовину су завјештали „за васпитање подмлатка из братства Чађеновића” – за школовање на средњим и вишим школама, на изучавању заната и трговине. Занимљива је клаузула из њиховог тестаментарног завјештања којом обавезује стипендисте да су „по завршетку школовања дужни служити у својој отаџбини, а првенствено у својој ужој домовини Црној Гори”

Тестамент (завјештање) Чађеновићевих је сачињен 25. децембра 1930, а овјерен почетком наредне 1931. године.

Завјештачи ништа нијесу препустили случају – предвидјели су до појединости у свом тестаменту: ко да управља њиховом задужбином (врло ауторитативне личности) и како да убирају приходе и располажу приходима. За случај да не буде „школараца” из њиховог братства, сагласни су за школовање подмлатка из њиховог племена – Братоножића.

Године 1967. задужбина Чађеновићевих је прво експроприсана па срушена ради изградње нових грађевинских објеката – модерних вишеспратница.

„У име Оца и Сина и Свет[ога] Духа. Амин.

При потпуно чистој свијести и слободној вољи, а из побуда да учинимо добро дјело, ми дољепописани остављамо овај наш

ЗАВЈЕШТАЈ

који се састоји из сљедећих тачака:

1 Нашу непокретну имовину која се налази у вароши Подгорицу остављамо за школовање подмлатка из братства Чађеновића по начину како је то у сљедећим тачкама овога завјештаја предвиђено. Ова наша непокретна имовина састоји се из једне двоспратне куће на углу улице ‘Слобода’ и Београдске. Кућа је са обије поме-

¹ Јован Чађеновић: *Задужбина хаџи-Богдана Чађеновића*. -у: Сто двадесет година од ослобођења Подгорице, Подгорица, 2000, стр. 356.

нуте улице по 15 (пенаест) метара дужине, а граничи са истока кућама синова Стевана Бурзана, са запада улицом 'Слободе', са сјевера улицом Београдском и са југа кућама браће хаџи Асановића.

Као саставни дио ове наше куће налази се на јужној страни уз дувар и једна кужина која је 5 (пет) метара дужине.

II Када воља Божја буде прекинула наш овоземаљски живот, по нашој смрти, цио приход са горе поменути наше имовине прелази завјештаноме циљу, а до тада, т[о] јест, послје смрти једнога од завјештача, уживаће други по својој вољи све приходе са цијелокупног имања до своје смрти, без да му се ма ко смије мијешати противу његове воље, он ће сам стално руководити и имовином управљати без туторства.

III Послје смрти обојице завјештача хаџи Богдана и хаџи Стефе остаје поменути имовина (двосратна кућа) на одређену сврху и носиће овај наслов:

'ЗАДУЖБИНА ХАѢИ БОГДАНА ЧАЂЕНОВИЋА, ТРГОВЦА И ЊЕГОВЕ СУПРУГЕ ХАѢИ СТЕФЕ'.

IV Из прихода ове наше задужбине школоваће се у средњим и вишим школама подмладак првенствено из нашега братства Чађеновића, а кад би случај наступио да овога нема, онда подмладак из нашега племена Братоножића и то под сљедећим условима:

а) Одбор који ће управљати са нашом задужбином, првенствено ће из прихода подмиривати трошкове око одржавања завјештане имовине и подмиривања државних и општинских дажбина;

б) Остатак прихода расподјеливаће годишње тако, да једна петина улази у фонд наше задужбине за увеличавање исте, а четири петине даваће за школовање подмлат-ка предвиђено у тачки IV-ој;

в) Одбор ће у пуној сједници решавати колико ће и које ће стипендисте школовати, из прихода наше задужбине тако да стипендисти једном изабрати и који уз добро владање са успјехом студирају, остају стипендисти наше задужбине до краја свога школовања;

г) Жеља је завјештача да Одбор из прихода наше задужбине с времена на вријеме спреми по једног нашег стипендисту у православној – богословској школи, тако да свагда буде по један свештеник школован средствима наше задужбине са обавезом, да као

свештеник има сваке службе на проскомидији спомињати имена хаџи Богдана, хаџи Стефе, Риста, Милице,² Тома и Јане.³

д) Одбор је властан из наше задужбине потпомагати подмладак из братства Чађеновића и за учење заната и трговине, ако би то прилике изазвале и увиђавност Одбора наишла као корисно за поједине младиће, који су склони да се усавршавају у занатима и трговини, и

ђ) Штипендисти из наше задужбине школовани, дужни су по свршетку свога школовања служити у својој Отаџбини, а првенствено у својој ужој домовини Црној Гори.

V Одбор наше задужбине дужан ће бити по смрти завјештача држати годишњи парастос у прву неђељу по Ђурђеву-дану за по кој душа хаџи Богдана, хаџи Стефе, Риста, Милице, Тома и Јане.

VI По смрти обојице завјештача Одбор задужбине предаће заостала одличја, и слике завјештача, Цетињском музејуму с тим да их поврати Подгоричком музејуму на чување ако би се временом овај установио.

Одличја су:

- два златна крста са часним дрветом из Јерусалима;
- Данилов крст V-ог реда;
- Сребрна медаља за ревност;
- ратна Споменица од године 1875, 76, 77. и 78;
- руска ратна Споменица од год. 1877. и 78;
- Споменица Ободске прославе од године 1893;
- Јубиларна спомерница краља Николе од год. 1910;
- Орден Свет. Саве III-ег и
- Орден Свет. Саве IV-ог реда;
- Споменица преноса костију владике Рада на Ловћену год. 1925;
- двије значке Јадранске страже;
- једна значка 'Аеро клуба';
- Златна значка руских ратних инвалида;
- једна значка резервних официра ратника;
- као и све дипломе.

VII Са овом нашом задужбином управљаће у границама овога нашега завјештаја

нарочити одбор у који улазе:

2   Имена родитеља хаџи Богдана.

3   Имена родитеља хаџи Стефе.

а) Митрополит црногорско-приморски (или замјеник кога он одреди);

б) два братственика Чађеновића које братство Чађеновића одабере;

в) председник Подгоричке општине;

г) директор Подгоричке гимназије ако је православне вјере, иначе један професор Подгоричке гимназије православне вјере, кога бира професорско вијеће;

д) председник подгоричког Окружног суда, ако је православне вјере, иначе један судија православне вјере, кога бира судски колегијум истога суда, - сви под б, в, г и д као чланови Одбора.

VIII Одбор наше задужбине водиће старање о одржавању, чувању и унапређивању наше задужбине и распоређивању њених прихода на сврхе предвиђене овим завјештајем. Одбор је обавезан кућу редовно осигуравати код једног од осигуравајућих друштава у висини њене вредности.

IX Одбор је дужан сваке године у својој пуној сједници прегледати и утврдити стање задужбине уопште и учиниће распоред са њеним приходима у границама одређеним вољом завјештача.

X Одбор је властан досудити пристојну награду из прихода наше задужбине оним члановима својим, који у вршењу послова око наше задужбине буду изложени ма којим начином материјалној штети или изванредном раду.

XI По смрти завјештача Одбор задужбине има ставити на двоспратној кући и то с лица улице 'Слободе' сљедећи натпис:

'ХАЦИ БОГДАН ЧАЂЕНОВИЋ И СУПРУГА МУ ХАЦИ СТЕФА, 'ЗА ВАСПИТАЊЕ ПОДМЛАТКА ИЗ БРАТСТВА ЧАЂЕНОВИЋА ГОДИНЕ 19..'

XII Овај се тестамент односи искључиво на завјештану кућу и развој ствари по истој.

XIII Све друго имање што завјештачи посједују као нпр. готови новац, акције, мобиле (покућство), дужна потраживања и друго, остаје на неограничену вољу посљедњега од завјештача и овај може са овом имовином самостално располагати и руководити, без ичијег сметања или турства, напротив, властан је потпуно исту потрошити, даривати или завјештати једном ријечи, не смије му нико правити сметње у његовој вољи.

XIV Ко од завјештача први умре, дужан је онај што преживи да учини о спроводу све потребно како доликује, а када други за-

вјештач умре, да се сахрани сагласно жељи, коју ће још за живота изјавити, па макар то било и на смртној постељи.

XV Овај завјештај написан, потписан, судски потврђен и запечаћен у 4 (четири) истоветна примерка, од којих ће се један примерак чувати код завјештача, други у каси Митрополије црногорско-приморске на Цетињу, трећи у Подгоричкој општини, а четврти код братства Чађеновића има се оставити тек после смрти једнога од завјештача, и

XVI Овим се тестаментом нашом посљедњом вољом поништава наш ранији тестамент од год. 1926. написан у два примјерка, а потврђен код Општ. суда

у Подгорици дана 2. XI 1926. г., заведен под број 12087, а од којих се један налазио код завјештача, а други у каси Митрополије црногорско-приморске на Цетињу, предат истој дана 21. X 1926. а заведен под број 2078, те од данас, оба ранје написана тестаментa постају неважећим и треба их уништити.

У Подгорици, 25. XII 1930. г.

Свједоци:

I Нешо Стијовић Ристов

II Филип Ј. Радетић

III Мићо Ј. Стијовић

Завјештачи:

Хаџи Богдан Чађеновић

Хаџи Стефа Чађеновић

п. п. Нешо Стијовић

Печат

Краљевина Југославија

Суд Општине вароши Подгорице

Број 1144 /31.

Арх. дан VI 1926. 1762.

6. фебр. 1931. год. Дупликаат

Да је Чађеновић хаџи Богдан, посједник из Подгорице, који је Суду лично познат, овај завјештај по прочитању у свему као истинит за свој признао, као и потпис на истом, Суд Општине вароши Подгорице, као надлежан, уз наплату прописне таксе из Т. бр. 43 Зак. о таксама (такса од правног посла из Т. бр. 148 Зак. о так. наплаћена на дупликату) – потврђује:

За дјеловођу
вар. Подгорице
нечитак потпис

Суд Општине
за предсједника – члан,
нечитак потпис.”

(М. П.)

2.

ТЕСТАМЕНТ ГЕНЕРАЛА САВА Ј. ОРОВИЋА

– Београд, 22. новембра 1973. године –

Саво Јовов Оровић (Лијева Ријека, Општина Подгорица 1888 – Београд 1974), истакнути војни педагог и писац, научни радник-фолклориста, публициста и преводилац, представља по много чему изузетну појаву – једну од ријетких епских личности савремене Црне Горе.

Генерал Саво Оровић био је непосредни учесник и активни судионик у свим ратовима прве половине 20. вијека. У Другом свјетском рату заблистао је љепотом и величином свог моралног и јуначког лика, аванзујући до чина генерал-пуковника.

У свом бурном животу много се злопатио као емигрант при крају самосталне Црне Горе у америчким рудокопима, као добровољац у балканским ратовима, као комита након капиталације црногорске војске у Првом свјетском рату, потом као робијаш у злогласној подгоричкој „Јусовачи“; између два свјетска рата био је командант 151. пјешадијског пука у Боки Которској, од почетка оружаног 13. јулског устанка 1941. официрску сабљу замијенио је пушком и као активни учесник давао примјер неустрашиве храбрости; добијао је високе чинове у НОВ. Његова усмена и писана ријеч мобилизаторски је дјеловала све вријеме НОБ-а и социјалистичке народне револуције.

Почетком маја 1942. именован је за члана Врховног штаба НОВЈ и ПОЈ. Учесник је Острошке скупштине (8. фебруара 1942) и Конференције родољуба Црне Горе, Боке и Санцака на Тјентишту (16. јуна 1942), на којима је одржао запажене патриотске говоре. Био је вијећник Првог засиједања АВНОЈ-а, а иза рата посланик ЦАСНО-а и Савезне скупштине. У току НОБ-а био је командант Војне школе (1942), а послје рата први командант Војне академије. Први је указни генерал ЈНА. Пензионисан је 15. јануара 1952, јер се, како каже у једном свом писму од 8. марта 1952, споречкао са неким својим претпостављеним...”

Генерал Саво Оровић је врло плодан писац. Писао је из неколико тематских области: *народног стваралаштва, војно-историјске проблематике, историје, трезвености.*

Главна су његова објављена дјела:

- НЕВЕСИЊСКИ УСТАНАК у песми и прози (Загреб, 1936, 113 стр.);
- ИЗЕНАЂЕЊЕ У РАТУ (Београд, 1954, 285 стр.);

– РАТНИ ДНЕВНИК 1941-1945, са прилозима и коментарима (Београд, 1972, 649 стр.);

– MORALNO VASPITANJE (Београд, 1962, 356 стр.) и још пет-шест брошура.

Уз то, написао је осамдесетак чланака и студија и објавио их у серијским публикацијама војним и цивилним (дневним листовима, часописима историј-ским, фолклористичким и трезвењачким). И библиографија (литература) о Саву Оровићу износи шездесетак расправа из пера угледних стваралаца.⁴

Годину прије смрти написао је тестамент. (Умро је јуна 1974).

Ево кратког и језгровитог Оровићевог тестамента:

Пошто сам већ зашао у дубоку старост (86-та година) и усто оронолог здравља, то при потпуној свести и без ичије сугестије, пишем овај свој тестамент у следећем:

1) Своју кућу с баштом у Београду, улица Незнаног јунака број 9, остављам своме брату Владимиру и синову Радмилу на коришћење према њиховом споразуму, с тим да се кућа и ствари у њој нипошто не отуђују, већ да се очува као мој лични музеј. И то:

а) Намештај, уметничке слике, фотографије, албуми, библиотеке (једна у приземљу и две на спрату), кристал, украсни предмети и двоје гусала;

б) Моја ратна опрема: српска брзометка, пиштољ – „бровинг“, двоглед „Сотриг“, кама, бусола, торба за секције; ловачке пушке – двоцевка и за велику дивљач с двогледом;

2) Својој кућној помоћници Марији Велчов, остављам на доживотно уживање собицу у подруму са дотичним одељењем за оставу, као и намештај са стварима у соби коју сада на спрату користи;

3. На спомен-гробници ставити моју бронзану бисту – рад вајара Јована Кратохвила са овим уклесаним натписом:

ГЕНЕРАЛ-ПУКОВНИК

САВО Ј. ОРОВИЋ

1888 – 19 ...

*Молим да се ова моја последња воља као аманет у свему поштује.
Београд, 22. новембра 1973. г.*

Саво Ј. Оровић, с. р.”

⁴ Најобухватније су писали др Нико С. Мартиновић: *Саво Оровић. Био-библиографија*. -Библиографски вјесник, Цетиње, 1961, бр. 2/3, стр. 121-134 и др Душан Ј. Мартиновић: *Саво Оровић (1888-1974 – У: ПОРТРЕТИ II, стр. 197-223.*